

Oponentský posudek diplomové práce Blanky Jelínkové
Vybrané aspekty jazyka rozhlasových pořadů o vaření

Diplomantka si vybrala téma originální, avšak poněkud široké: jazykový rozbor rozhlasových kulinářských pořadů. V práci samé pak téma vhodným způsobem konkretizovala a soustředila se v podstatě na konverzační analýzu dvou vybraných dialogických pořadů, zejména na způsoby a prostředky, jimiž je zajišťována textová soudržnost.

Kompozice práce je lehce nestandardní: práce má dvanáct kapitol, z nichž některé pokrývají méně než jednu stranu. Jedině první kapitola je teoretická, spíše však historiografická, neboť výklad chronologicky a velmi podrobně mapuje vývoj zkoumání dialogických projevů ve světové i české lingvistice. Některé pasáže (např. na s. 16 o Müllerové 1966) jsou pro čtenáře, který příslušnou odbornou literaturu nezná, nesrozumitelné. V podkapitole o kohezi a koherenci nejsou tyto pojmy vysvětleny, autorka píše, k čímu pojetí se přiklání, ale ani toto pojetí nijak nespecifikuje; avšak definice těchto pojmů s diskusí se čtenáři nakonec dostane, byť v kapitole 9 – zdá se přitom, že některé příklady užití při tomto výkladu pocházejí z diplomantčina materiálu a jiné nikoli. Celkově je tedy třeba říci, že teoretická a praktická část práce nejsou jasně odděleny. Je s podivem, že nejsou v práci využity (ať už pro srovnání, nebo jako metodická pomůcka) analýzy televizních dialogických pořadů, prováděné v ÚJČ na materiále korpusu Dialog.

V druhé kapitole jsou popsány formáty analyzovaných rozhlasových pořadů a je objasněna forma jejich transkripce. V popisu pořadů čtenáře zarazí tvrzení, že čím je komunikant-kuchař starší, tím je komunikativnější: odkud zná diplomantka jejich věk?

V několika následujících kapitolách diplomantka zkoumá vybrané (nápadné, závažné) jazykové jevy vyskytující se v promluvách hostů pořadů, tzn. jednak kuchařů, jednak herců, a to podle jednotlivých jazykových rovin. Zkoumá slohově odlišené varianty těchto jevů a statisticky zpracovává jejich poměr. Ukazuje se, že *Rozhlas u plotny* je pořad zřetelně formálnější než *Pochoutky*, což se výrazně projevuje na rovině hláskoslovné. V těchto analýzách však lze mít řadu pochybností jak o jednotlivých tvrzeních, tak o celkovém hodnocení. Např. nejsou diftongizace *y>ej* (s. 31) a tvar *bysme* (s. 36) jevy typické pro něco jiného než pro „mluvený projev“? Koncové -l nezaniká „ve 3. osobě (sic) singuláru préterita“ (s. 33), nýbrž ve tvaru mask. sg. minulého přičestí. Sčítat v jedné tabulce tak disparátní hláskové jevy, jakými jsou vynechávání počátečních hlásek ve slově *ještě* a ve tvarech typu *jsem* (s. 34) nemá smysl. V jakém smyslu je komunikační situace kuchařů v *Rozhlase u plotny* oficiální (s. 34)? Co znamená hodnocení „přirozenější“ a „působit nepřirozeně“ (s. 35)? Na s. 39 není jasné, co je „dvojí vyjádření“, a výčet na s. 40 obsahuje nesourodé položky (např. aditivnost a deiktické prostředky). Naopak pozitivní je diplomantčino rozlišování komunikačního partnera v dialogu a „pravého adresáta“-posluchače na s. 43.

Jádrem práce je analýza kohezních prostředků. Diplomantka nejprve sleduje prostředky užívané v *Rozhlase u plotny* a poté prostředky *Pochoutek*, přičemž analýza je diferenční. Diferenční je proto, že první pořad je pro autorku práce příkladem dialogu plynulého, kdežto druhý dialogu narušeného. Tyto charakteristiky však nejsou výsledkem analýzy textové soudržnosti, nýbrž jejím východiskem; vzniká tedy otázka, na základě čeho byly uvedeným pořadům přiřčeny: na základě posluchačského dojmu? Hlavním sporným bodem této analýzy je podle mého soudu příliš široké pojetí soudržnosti (neboli koheze plus koherence) a příliš široké pojetí deixe. Za prostředky zajišťující soudržnost textu jsou v práci pokládány např. vokativ, „odkazování k reálným předmětům řeči“, sekundární předložky (s. 46–47); mezi

substituční prostředky se řadí i odkazování k posluchačům (s. 58). Mezi exoforické, tedy deiktické prostředky jsou řazena např. slovesa. Domnívám se, že práce nedokáže rozlišovat mezi referencí a exoforickou (tzn. deiktickou) referencí a že skutečná ani domnělá exoforická reference kohezi nezajišťuje. Sporné je také autorčino pojetí, v němž koherence „nastupuje“, když není zajištěna koheze; spíš je to myslím tak, že koherenci vysuzuje posluchač stále, jen mu k tomu tu a tam účastníci rozhlasového dialogu nepomáhají používáním prostředků zajišťujících kohezi. Domnívám se rovněž, že je příliš hnidopišské rozhodovat se, zda mluvčí odkazuje ke své předchozí, či k cizí replice, když oba mluví o tomtéž. A neumím si představit, že někdo vyslovil nepatřičné znělé *z* ve spojení *jak z přísavkou* (s. 89).

V závěru práce, který vhodně rekapituluje její hlavní zjištění, se objevuje náznak kritického hodnocení pořadu *Pochoutky*, totiž jeho nedostatečného vycházení vstříc potřebám posluchačů.

Po formální stránce je posuzovaná diplomová práce solidní. Pravopisných chyb je v ní minimum, překlepů o něco více. Čtenáře zarazí spíš neobvyklé slovesné vazby: *lišit se s* místo *od* (s. 35), *vynakládat úsilí o m. na* (s. 94), *učinit rozbor* (s. 30). Na s. 77 se píše půvabně nesmyslně: „Použití prostředků (...) je v pořadu *Pochoutky* podobné jako v rubrice *Rozhlas u plotny*. Odlišné je však jejich použití.“ V užití zkratk je stěžejí pochopitelné autorčino rozhodnutí nepoužívat diakritiku, ač by tak bylo lze rozlišit navzájem některé mluvčí (např. jeden z mluvčích zkracovaných jako *RS* se jmenuje *Radek Švarc*).

Navzdory uvedeným výhradám však považuji diplomovou práci *Blanky Jelínkové* za užitečně zaměřenou a vcelku dobře zpracovanou a doporučuji ji k obhajobě. Navrhuji hodnocení velmi dobře až dobře podle průběhu obhajoby.

Ve Vodňanech 2. června 2012

doc. Mgr. Robert ADAM, Ph.D.